

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Број: 57 0 Пс 017440 15 Рев
Бања Лука, 18.02.2016. године

Врховни суд Републике Српске у вијећу састављеном од судија Стаке Гојковић, као предсједника вијећа, Тање Бундало и Сенада Тице, као чланова вијећа, у правној ствари по тужби тужитеља М. а.д. Б.Л., кога заступа пуномоћник Д.Т., адвокат из Б.Л., ..., против туженог К.Д. д.о.о. П., кога заступа пуномоћник З.Б., адвокат из Б.Л., Улица ..., ради утврђења и исплате, те по противтужби туженог-противтужитеља К.Д. д.о.о. П., против тужитеља-туженог М. а.д. Б.Л., ради исплате, одлучујући о ревизијама странака, против пресуде Вишег привредног суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 017440 14 Пж од 24.04.2015. године, на сједници одржаној дана 18.02.2016. године, донио је

ПРЕСУДУ

Ревизије се одбијају.

Образложење

Првостепеном пресудом Окружног привредног суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 017440 08 Пс од 13.08.2014. године одлучено је о примарном тужбеном захтјеву тужитеља и утврђено је да су апсолутно ништави уговор о продаји тегљача и прикључних возила број 568/04 од 10.06.2004. године и уговор о продаји тегљача и прикључних возила број 976/04 од 19.10.2004. године, те је тужени обавезан да тужитељу на име накнаде трошкова парничног поступка исплати износ од 21.539,30 КМ. Тужбени захтјев тужитеља у дијелу којим тражи да се тужени обавезе да му исплати износ од 2.900.000,00 КМ, са законском затезном каматом почев од 19.10.2004. године, те да му на име накнаде материјалне штете исплати износ од 2.688.375,64 КМ, са законском затезном каматом од 04.06.2008. године, као и захтјев за накнаду трошкова парничног поступка преко досуђеног износа, су одбијени. Одбијен је и захтјев туженог-противтужитеља (у даљем тексту: тужени) да се тужитељ-противтужени (у даљем тексту: тужитељ) обавезе да му исплати износ од 2.900.000,00 КМ, са законском затезном каматом почев од 19.10.2004. године па до исплате, као и захтјев за накнаду трошкова парничног поступка.

Другостепеном пресудом Вишег привредног суда у Бањој Луци број 57 0 Пс 017440 14 Пж од 24.04.2015. године жалбе странака су одбијене и првостепена пресуда потврђена. Одбијени су и захтјеви парничних странака за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Изјављеном ревизијом другостепену пресуду побија тужитељ због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права, са приједлогом да се побијана пресуда преиначи.

Изјављеном ревизијом другостепену пресуду, такође, побија тужени због повреде одредаба парничног поступа и погрешне примјене материјалног права, са приједлогом да се побијана пресуда преиначи.

У одговору на ревизију туженог, тужитељ предлаже да се ревизија одбије као неоснована, док тужени није дао одговор на ревизију тужитеља.

Ревизије нису основане.

Предмет спора у овој парници је примарни захтјев тужитеља: да се утврди да су ништави уговори о продаји тегљача и прикључних возила број 568/04 од 10.06.2004. године и број 976/04 од 19.10.2004. године, те да се тужени обавезе да тужитељу, на име амортизације за предметна возила, исплати износ од 2.900.000,00 КМ и, на име накнаде материјалне штете, износ од 2.688.376,54 КМ; те евентуални тужбени захтјев да се означени уговори пониште и да се тужени обавезе да тужитељу, на име купопродајне цијене са каматама, исплати износ од 4.000.000,00 КМ и на име накнаде материјалне штете износ од 1.500.000,00 КМ. Предмет спора је и противтужбени захтјев туженог, уколико буде усвојен тужбени захтјев, да се тужитељ обавезе на исплату износа од 2.900.000,00 КМ (купопродајне цијене за возила), са каматом од 19.10.2004. године.

Одлучујући о захтјевима странака, поведеном доказном поступку, првостепени суд је утврдио: да је дана 10.06.2004. године под бројем 568/04 између туженог (као продавца), с једне стране, и тужитеља (као купца), с друге стране, закључен уговор о продаји 10 тегљача и 10 прикључних возила, за укупну купопродајну цијену од 1.450.000,00 КМ, а исти уговор се позива на одлуку Управног одбора тужитеља од 26.05.2004. године; да је дана 10.08.2004. године између странака закључен анекс наведеног уговора којим је продужен рок плаћања и наведено да ће плаћање бити извршено жирално са роком 30.06.2005. године; да је дана 19.10.2004. године под бројем 976/04 између туженог (као продавца) и тужитеља (као купца) закључен нови уговор о продаји 10 тегљача и 10 прикључних возила за купопродајну цијену од 1.450.000,00 КМ, а исти се позива на одлуку Управног одбора тужитеља од 18.10.2004. године; да је између странака дана 19.12.2004. године закључен анекс овог уговора којим је као рок плаћања утврђен 30.06.2005. године; да је означеним одлукама Управног одбора претходила одлука Управног одбора тужитеља о набавци основних средстава од 18.06.2003. године, под условом да иста не угрожава ликвидност предузећа, те одлука Скупштине акционара о проширењу дјелатности тужитеља (превозничка дјелатност); да је у вријеме закључења уговора П.Д. био оснивач и већински власник туженог, а директор туженог је била његова супруга М.Д., која му је дала овлаштење за потписивање уговора, те да је истовремено био директор (члан управе) тужитеља, те је лично посједовао акције код тужитеља, које је посједовао и тужени као правни субјект; да је, према исказу П.Д., уговор од 10.06.2004. године за тужитеља потписао Г.И. (што исти у свом исказу није потврдио), а он је потписао уговор од 19.10.2004. године, те је за туженог потписао уговор од 10.06.2004. године и анекс уговора од 10.08.2004. године, као и понуду туженог за закључење предметних уговора; да по наведеним уговорима тужитељ није исплатио купопродајну цијену, иако је тужени тужитељу испоставио 40 фактура за плаћање исте у укупном износу од 2.900.000,00 КМ; да је на Скупштини акционара тужитеља одржаној дана 26.01.2006. године (на којој је био присутан П.Д., с тим што није гласао) донесена одлука о докапитализацији тужитеља, те да тужени на име наведене купопродајне цијене код тужитеља оствари одређени број акција; да та

докапитализација није реализована, јер је рјешењем Комисије за ... Републике Српске број 01-Уп-031-1473/06 од 27.04.2006. године одбијено обавјештење емитента М. а.д. Б.Л. о донесеној одлуци о другој емисији акција по основу конверзије потраживања повјериоца К.Д. д.о.о. П.; да је пресудом Окружног суда у Бањој Луци у предмету број 011-0-У-06-000490 одлуком од 10.09.2007. године одбијена тужба тужитеља којом је покушао оспорити наведено рјешење; да је у предметима Основног суда у Бањој Луци број И-311/07 и И-937/04 засновано заложно право на некретнинама тужитеља, ради обезбјеђења потраживања из означених уговора од 10.06.2004. године и 19.10.2004. године; да су возила, која су била предмет уговора о продаји, предата тужитељу у посјед и од стране истога кориштена у периоду 2004. до 2008. године (одјављена 2009. године, од када су „лежала“ у кругу тужитеља), те су продана на лицитацији одржаној дана 31.03.2014. године за износ од 91.388,00 КМ, ради наплате пореза који је Пореској управи дуговао тужитељ; да је дана 25.01.2007. године између туженог (као даваоца услуге) и тужитеља (као примаоца услуге) закључен уговор о пословној сарадњи ради обављања послова из надлежности службе транспорта, уз мјесечну накнаду од 700,00 КМ; да је дана 24.01.2008. године између туженог (као извршиоца) и тужитеља (као наручиоца) закључен уговор о пружању услуга око транспортне дјелатности, уз мјесечну накнаду од 1.500,00 КМ; да су, према подацима из налаза вјештака економске струке Зорана Благојевића, тужитељ и тужени у својим књиговодствима евидентирали предметну куповину возила, те испоруку роба и услуга по означеним уговорима о пословној сарадњи; да су купљена возила код тужитеља евидентирана као основна средства; да је, према наведеном налазу вјештака, по основу предметних возила тужитељ имао директне и индиректне трошкове у укупном износу од 5.551.419,30 КМ, од чега на име амортизације отпада износ од 2.900.000,00 КМ, те је остварио добит од 2.863.043,66 КМ, тако да исказани губитак износи 2.688.375,64 КМ, с тим што код утврђења наведеног тужитељ вјештаку није презентовао документацију о превозу властите робе, што би по изјашњењу вјештака утицало на означене ставке; да у датом налазу вјештак није анализирао узрок настанка губитка, али се према његовом усменом изјашњењу највјероватније ради о комбинацији великог броја фактора који посредно или непосредно утичу на пословање предузећа; да је, према налазу вјештака машинске струке Драге Талијана, оријентациона вриједност возила у вријеме продаје износила 2.690.500,00 КМ, што у односу на остварену продајну цијену од 2.900.000,00 КМ износи 7,20% и сматра се толерантним одступањем.

На темељу тих чињеница, првостепени суд је нашао да је П.Д. повезано лице које је контролисало тужитеља преко позиције директора, Управног одбора и Скупштине акционара, а туженог преко позиције оснивача и већинског члана, те позиције директора (коју је формално држала његова супруга), те да је исти код закључења спорних уговора наступао као заступник туженог не штитећи економске интересе тужитеља. Утврђујући, даље, да закључењу спорних уговора није претходила одлука Надзорног одбора тужитеља, те да одлуке Управног одбора од 26.05.2004. године и 18.10.2004. године, с обзиром да се не очитују на чињеницу повезаних лица и да су у супротности са одлуком Управног одбора тужитеља од 18.06.2003. године о набавци основних средстава, као и да о наведеним уговорима нису обавијештени акционари на првој слиједећој скупштини, првостепени суд закључује да су тиме ови уговори супротни одредби члана 89. Закона о предузећима („Службени гласник Републике Српске“ број: 24/98-34/06 – у даљем тексту: ЗП), што их, у смислу одредбе члана 103. Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85 и 57/89 те "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04- даље: ЗОО), чини ништавим. Поред тога, првостепени суд је становништа да је код закључења спорних уговора тужени искористио тешку економску

ситуацију тужитеља и његов положај зависности, те је остварио већу купопродајну цијену (при чему не прихвата налаз вјештака Д.Т., већ податке из записника вјештака Ђ.П.), засновао založno право на некретнинама тужитеља и са истим закључио уговоре о пословној сарадњи, те да је то у несразмјери са реалном вриједношћу половних камиона који су били предмет купопродаје, па да тиме ови уговори имају карактер зеленашких уговора из одредбе члана 141. ЗОО. Из тих разлога усваја захтјев тужитеља за утврђење ништавости предметних купопродајних уговора. Имајућу у виду да је тужитељ дуг временски период имао на располагању предметна возила, те налазећи да обим пословања возилима није зависио од туженог и да је на негативан пословни резултат утицало више фактора, закључио је да се негативан резултат пословања возилима, у смислу одредбе члана 155. ЗОО, не може подвести под појам штете, нити се тужени може подвести под појам штетника, па из ових разлога одбија захтјев тужитеља за накнаду материјалне штете у износу од 2.688.376,54 КМ. Надаље, код чињенице да је тужитељ имао предметна возила у посједу и могућност да са истима послује, првостепени суд је одбио и захтјев тужитеља за исплату износа од 2.900.000,00 КМ, који износ одговара обрачунатој амортизацији. Утврђујући да је тужени у конкретном случају поступао несавјесно, позивом на одредбу члана 104. став 3. ЗОО, одбио је и противтужбени захтјев туженог за исплату износа од 2.900.000,00 КМ, на име купопродајне цијене за предметна возила.

Одлучујући о жалбама странака, другостепени суд је у свему прихватио чињенична утврђења и правне закључке првостепеног суда, слиједом чега је изјављене жалбе одбио и првостепену пресуду потврдио.

Одлуке нижестепених судова су правилне и законите и ревизионим наводима странака нису доведене у озбиљну сумњу.

Одредбом члана 88. став 1. ЗП је прописана клаузула забране конкуренције према којој члан друштва са ограниченом одговорношћу (какво је тужени) не може бити запослено у било којем другом предузећу које обавља исту или сродну дјелатност која би могла бити конкурентна. Одредбом члана 89. став 1. истог закона је нормиран сукоб интереса у вођењу послова (клаузула конфликтности интереса) према којој члан друштва са ограниченом одговорношћу може са предузећем у којем има то својство закључити уговор о кредиту, кауцији, гаранцији, авалу и јемству, као и други правни посао утврђен оснивачким актом или статутом, по одобрењу Управног и Надзорног одбора. Ово одобрење је потребно и за правни посао који закључе друга лица, у коме постоји заинтересованост члана друштва са ограниченом одговорношћу (члан 89. став 2. ЗП).

У конкретном случају, у закључењу (потписивању) спорних уговора (на страни тужитеља и на страни туженог) је учествовао П.Д., који је у том периоду био већински власник туженог и истовремено законски заступник (директор) тужитеља.

Закључењу ових уговора су формално правно предходиле одлуке Управног одбора тужитеља од 26.05.2004. и 18.10.2004. године, којима је дата сагласност за закључење уговора. Међутим, код тога да се ове одлуке не очитују на чињеницу да се ради о уговору између повезаних лица (члан 88. ЗП) и да су супротне одлуци о набавци основних средстава од 18.06.2003. године, правилан је закључак нижестепених судова да закључењу ових уговора није предходило ваљано одобрење Управног одбора тужитеља. Поред тога, закључењу уговора није претходило ни одобрење Надзорног одбора тужитеља, а о одобрењу и закљученом правном послу није обавјештена Скупштина акционара тужитеља (члан 89. став 4. ЗП), што значи да је код закључења ових уговора дошло до повреде

клаузула забране конкуренције и конфликтности интереса односно одредаба закона које су императивног карактера, што ове уговоре чини ништавим (члан 103. ЗОО).

Другачији закључак не могу исходити ревизиони наводи туженог о томе да поступање, које је супротно цитираним законским одредбама, закључене уговоре не чини апсолутно, већ евентуално релативно ништавим, те да су могућности које су код повреде клаузуле конкуренције (као у конкретном случају) биле на располагању туженом (да изрекне престанак радног односа или другог уговорног односа, тражи накнаду штете и др.), прописане ставом 4. члана 88. ЗП, у прилог таквом ставу, јер закључење уговора супротно императивним законским одредбама чини те уговоре ништавим, независно од прописаних права која су на располагању предузећу чији члан чини повреду забране клаузуле конкуренције.

Према одредби члана 107. став 1. ЗОО ништав уговор не постаје пуноважан кад забрана или који други узрок ништавости накнадно нестане.

Из тог разлога су ирелевантни ревизиони наводи туженог којима истиче да је за закључење спорних уговора дата накнадна сагласност тако што се позива на сједницу Управног одбора тужитеља од 17.01.2006. године (којој су присуствовали и чланови Надзорног одбора тужитеља), те Скупштину акционара тужитеља од 26.01.2006. године, када је донесена одлука да се дуг тужитеља (на име купопродајне цијене) претвори у акције (што опет може представљати начин плаћања дуга, али нема карактер одобрења за закључење правног посла), те у том смислу позивање на наводно накнадно дату сагласност од 28.03.2006. године (при чему та сагласност у доказном поступку није ни читана), јер исте не могу довести до конвалидације уговора који су у вријеме закључења ништави, док се сагласност из члана 29. ЗОО, на коју законску одредбу се тужени у овом дијелу позива, односи на сагласност трећег лица код закључења уговора, а не на потребна одобрења органа уговарача која морају претходити закључењу уговора, као у конкретном случају.

Према томе, предметни уговори о продаји возила су ништави, јер су закључени супротно одредбама члана 88. и 89. ЗОО, па је правилно овом дијелу тужбеног захтјева тужитеља удовољено.

Стога, другачију одлуку о овом дијелу захтјева не могу исходити, по оцјени овога суда, основани ревизиони наводи туженог да се у конкретном случају не ради истовремено и о зеленашким уговорима из одредбе члана 141. ЗОО. Наведено код тога да је, по проведеном доказном поступку, остало неутврђено да ли је у спорном периоду (2004. година) тужитељ пословао позитивно (што се ревизионим наводима туженог тврди) или је био у тешкој економској ситуацији. Како тиме није доказан један од услова за постојање зеленашког уговора, то није релевантно да ли је у конкретном случају за туженог уговорена очигледно несразмјерна корист, па су без утицаја даљи ревизиони наводи туженог којима се бави утврђеном вриједношћу возила у вријеме закључења уговора (по вјештаку Д.Т. и по записнику вјештака Ђ.П).

Код утврђења да је тужитељ по закључењу предметних уговора преузео возила, да је иста укњижио као своја основна средства и да је њима обављао превозничку дјелатност, правилно су нижестепени судови закључили да тужитељу не припада износ од 2.900.000,00 КМ (на име обрачунате амортизације возила), па су правилно овај дио захтјева тужитеља одбили. Супротно ревизионим наводима тужитеља на тај закључак није од утицаја

чињеница да је књиговодствена документација у вези са пословањем возила, по уговорима од 25.01.2007. и 24.01.2008. године, вођена од стране туженог.

Не могу се прихватити ревизиони наводи тужитеља да је утврђење да су предметни уговори ништави морало довести до усвајања захтјева тужитеља за накнаду материјалне штете, при чему се позива на одредбу члана 108. ЗОО.

Према одредби члана 108. ЗОО уговарач који је крив за закључење ништавог уговора одговоран је своме сауговарачу за штету коју трпи због ништавости уговора, ако овај није знао или према околностима није морао знати за постојање узрока ништавости. Међутим, кад се узме да је П.Д., за рачун туженог, несавјесно поступао не може се узети да се тужитељ савјесно поуздавао у предметне уговоре, јер су органима тужитеља (директору, али и Надзорном и Управном одбору, те Скупштини акционара) морале бити познате околности у којима је дошло до закључења предметних уговора, нема мјеста примјени ове законске одредбе, да би тужитељу припадало право на накнаду штете. Конкретне околности не могу бити ни основ за досуду накнаде материјалне штете по општим правилима о накнади штете (члан 154. ЗОО), на коју одредбу се тужитељ у ревизији такође позива.

Поред тога, захтјевани износ од 2.688.376,54 КМ, који по вјештаку економске струке представља губитак тужитеља у пословању предметним возилима односно разлику између директних и индиректних трошкова тужитеља и остварене добити, како је то правилно закључио првостепени суд, нема карактер штете из одредбе члана 155. ЗОО. Наиме, по природи ствари (што одговара и усменом изјашњењу вјештака), пословање тужитеља предметним возилима је зависило од низа унутрашњих фактора (способности уговарања и др.), али и вањских фактора (стања на тржишту и др.), те се, супротно ревизионим наводима тужитеља, не може подвести под директну посљедицу продаје возила односно поступање туженог. При томе, правилно првостепени суд закључује да се не може узети да износ од 2.688.376,54 КМ одговара стварним резултатима пословања тужитеља предметним камионима, јер се дио индиректних трошкова побројаних у налазу вјештака (које првостепени суд означава) не може довести у везу за предметном купопродајом, а осим тога тужитељ вјештаку, код израде налаза, није предочио документацију која се тиче ангажовања возила у превозу властите робе, већ само документацију о превозу робе за трећа лица, што је од утицаја на добијени резултат из налаза.

Према томе, супротно ревизионим наводима тужитеља, нижестепени судови су правилно оцијенили изведене доказе и нису погријешили када су одбили његов захтјев за исплату износа од 2.688.376,54 КМ.

Тужени у ревизионим наводима истиче да је, с обзиром да је утврђена ништавост предметних уговора и да није могућ поврат возила, неправилан став нижестепених судова да туженом не припада право на реституцију односно на исплату захтјеваног износа од 2.900.000,00 КМ, који наводи нису основани.

Наиме, у случају када се одступа од примјене општег правила о посљедицама ништавости уговора (члан 104. став 1. ЗОО) мора се водити рачуна о савјесности уговарача, о значају друштвеног интереса који се угрожава, као и о моралном схватању друштва.

У конкретном случају, у закључењу спорних уговора П.Д. је поступао као директор тужитеља, али и као већински власник односно члан туженог (при чему је, према његовој изјави, за тужитеља потписао уговор од 19.10.2004. године, а за туженог уговор од 10.06.2004. године), па се тиме може узетим да је ништавост предметних уговора резултат и радњи туженог, те ако је тужени и оштећен за купопродајну цијену, то је резултат његових активности. Како тиме код закључења ових уговора тужени није поступао савјесно у одредби члана 104. став 2. и 3. ЗОО нижестепени судови су имали ваљано упориште за одбијање противтужбеног захтјева туженог.

Из датих разлога, изјављене ревизије су одбијене, примјеном одредбе члана 248. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, број 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09, 61/13).

Предсједник вијећа
Стака Гојковић

За тачност отправка овјерава
Руководилац судске писарнице
Амила Подрашчић